

שמירה ממתית ועד מתית / ושמרתם את המצו

מדריך הכשרות, בד"ץ עדה חרדית, פסח תשע"ט עמ' 60:

מצות מלאכת יד	מצות מכונה
ההשגחה היא על האפיה וגם על טחינת הקמח ואופים רק מקמח שמורה משעת קצירה ובהשגחה מיוחדת מטעם הבד"ץ על הקצירה, על האיחסון ועל הטחינה, על הובלת החטים והקמח ועל הפרשת תרומ"מ.	ההשגחה מהבד"ץ היא על קציר החטים, על טחינת הקמח וכל כל מהלך האפיה עד האריזה, והופרש מהם תרומ"מ וחלה

שים לב להבדלים! האם האמור כאן הינו "דין" או "הידור"?
חשוב: לשון התורה "ושמרתם את המצות" וממנה למדו חובת שמירה – האם הכוונה לשמירה עד הפיכתן למצות או כפשוטו – לשמור את המצות עצמן – גם אחר שנאפו למצות? ולכאורה אחר שעת האפיה כבר אין צורך בשימור מחמץ וא"כ אין עבור מה לשמור בזמן זה. אולם אם מדובר בשימור עבור ה"מצוה" (בליל הסדר או גם בשאר ימות החג), אין השימור דוקא מחימוץ אלא מצוה בפני עצמה. וא"כ שמא אפילו אחר האפיה?

טור אורח חיים הלכות פסח סימן תנג / זמני השמירה

כתב רב אלפס שצריך לשמור חטין שיוצאים בה ידי מצה משעת קצירה שלא יבא עליהם מים וא"א הרא"ש ז"ל כתב שא"צ אלא משעת טחינה וז"ל נוהגין באשכנז ובצרפת לשומרן משעת טחינה לפי שאז מקרבין אותן אל המים שטוחנין בריחיים של מים... תשובה לגאון ליקח קמח מן השוק בשעת הדחק מותר ויוצאין בו דלא מחזקינן איסור אבל לכתחלה בעי שימור.

מנחת חינוך פרשת בא מצוה ו

והנה לענ"ד פשוט למאן דסובר דשימור דלישה לאו שימור הוא וגוזה"כ דהשימור מתחיל קודם הלישה מ"מ בודאי דצריך לשמור בשעת הלישה ג"כ כי אין סברא דקודם יהי צריך שימור ואח"כ א"צ אלא דלדידי מתחיל השימור קודם שנתקרב אל המים כגון משעת קצירה או משעת טחינה עבר"נ, א"כ מעת שמתחיל צריך בכל עשי ועשי עד האפיה כ"ז שיכול להחמיץ שימור לשמה ולישה הוא כ"ש דאז השימור צריך ביותר כיון שבא עליו מים א"כ כל עשי ועשי מקצירה ועד אפיה צריך שימור לשמה.

ולמאן דסובר דא"צ שימור קודם וגוזה"כ דבשעת לישה מתחיל השימור וקודם לזה אינו בכלל המצוה דושמרתם מ"מ מלישה ועד אפיה דהיינו העריכה ג"כ צריך שימור לשמה. הכלל כולם מודים מעת שמתחיל השימור צריך לשמור עד לבסוף דהיינו אחר האפיה דלא יוכל להחמיץ עוד רק הם מחולקים מאימת מתחיל זמן השימור ועד מתית? ומי שמקפיד על שרויה?

שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תנג סעיף ד:

החטים שעושים בהם מצת **מצוה טוב לשמורן שלא יפלו עליהם מים משעת קצירה**, ולפחות משעת טחינה. ובשעת הדחק מותר ליקח קמח מן השוק.

פוסקים דימו דין שמירת המצות לדין שמירת מי חטאת שעליהם נאמר, במדבר י"ט ט':

ואסף איש טהור את אפר הפרה והניח מחוץ למחנה במקום טהור והיתה לעדת בני ישראל **למשמרת** למי נדה חטאת הוא:

חיוב השמירה במי נדה, אוסר הסחת דעת מהם, איסור עשיית מלאכה תוך כדי שמירתם, איסור הוראת הוראה!

ספר תוספות ירושלים (צויון בקצרה בביאור הלכה כאן):

¹ נראה שבאיחסון לא רק חשש "ושמרתם" אלא גם לחות, זיעה, חום וכו' – ופלא מדוע לא משגיחים על כך גם בשמורה של מכונה. תיאור של הזהירות בכל התהליך באתר: <http://www.matzot-k-hidur.co.il/todoMatzot.html>

² מדוע במצות מכונה אין השגחה על איחסון והובלה? יתכן שהם נוקטים שמצת מכונה בד"כ אינה משמשת למצת מצוה וא"כ השמירה הינה רק מחימוץ ולא ביחס למצות "ושמרתם" שאינה דוקא שמירה מחימוץ.

ביאור הלכה ביאור הלכה סימן תנג סעיף ד':

ולפחות משעת טחינה - ואם מותר לשלוח קמח שמורה על הבאהו בלי שומר ישראל, עיין בספר תוספות ירושלים שמסתפק בזה דאף דלא נחוש לאיחלופי ולירידת הגשמים מ"מ שמירה להדיא לא הוי ורחמנא אמרה ושמרתם וא"כ **אפשר דאין כדאי לשלוח בלי שומר** ועיין שדי חמד מערכת חמץ ומצה סימן י"א אות ו' שהאריך בענין זה.

יש טוב לשומן וכו' - מעשה שהביאו קאמ של פסח על מסילת הצרזל שקורין בא"ן בלא שומר ואמרתם לחמסר דהבא ח"ל שמירה כדליתא צירושלמי פגודה כוכבים (פ"ד ה"ג) ישראל ועובד כוכבים שכנסו אח ייגן צסרכיית של פיר (מקום שמביאים כל הסחורות) אפילו שימרים עובדי כוכבים אפילו חציון פתומות מותרות פי' מ"ש צו"ד (סימן קכ"ח) מיכו לענין מנה שמורה צליל ראשין אפשר דנהי אידוע שלא בא עליכם מים מ"מ לא נקרא שמירה ומה שישראל מסר להם לא מהני וסמך לדבר נ"ל מאפר פרה דכתיב למשמרת ותן פרה (פ"ו) המוסר מימיו לפתח פסול וכה"ג שם (פ"ח) גבי פנים שהיו בומרין אח השוקת וכו' מפני שסס צרסות וכו' ט"ס ויש לחלק ול"ע בזה :

עמוד מס 36 תוספת ירושלים איסרלין, ישראל איסר בן מרדכי הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

שו"ת נחלי אפרסמון סימן י' דן אף הוא על שאלה דומה ודימה לדיון שמירת מי החטאת (עיי"ש באריכות):

תשובה

הנה יש להביא ראיה דהיכא דמותר מלד דיון מיקרי שמורה, מהא דליתא במס' פרה פ"ז מ"ה גותן אח שלו לאחוריו ואח של חטאת לפניו, ופירשו שם הרמב"ם והר"ם והרע"ב ז"ל הטעם דכתיב למשמרת לנו נדה בזמן שהן שמורין בן מי נדה בזמן שאינן שמורין אינן מי נדה, והנה בפרק י"א מ"א הובא בפ"ק דחולין דף ט' ללוהית שהניחה מגולה ובה ומלאה מכוסה וכו' הניחה מכוסה ובה ומלאה מגולה אם יכולה החולדה לשתות ממנה וכו' או שירד בה על צלילה פסולה, ואמר ריב"ל מה טעם דדרכן של שרצים לנלות ואין דרכן לכסות, ועיין בפרש"י ז"ל דמשו"ה לא הלגין באדם עמא משום דאזליגן בחר רובא וכן כתב הרא"ש ז"ל בפ"ה דפרה דשרצים הוו רובא לגבי עמאים, והנה הרע"ב ז"ל פירש ללוהית מי חטאת, ויולא לפי"ז דאף דמי חטאת צעו שימור כני"ל מ"מ היכא דהוי רובא להיתרא השבין ל"י שפיר לשימור, ועיין בש"מ צ"מ פ"ק דרובא לא הוי צירור אלא דהתירה התורה ספק זה ושמעין מיני דהיכא דיש ספק רק דהתירה התורה שפיר הוי שימור, ואפילו לפרש"י בחולין שם דללוהית שמוילא לנו חטאת איירי דעדיין לא נתן בה את האפר עיי"ש מ"מ מוכה בפרה פ"ד מ"ד דהא דכתיב למשמרת קאי גם על המים בלנד עיי"ש אם כן יש ראיה כני"ל לנידון דידן.

קמח שמורה שנולד לו ספק, שנשלח ברכבת חתום חותם בתוך חותם ויש חשש שנרטב השק במים הגם שדמצד הדיון הוא כשר דאחזוקי איסורא לא מחזקינן אך לענין שמורה יד לשון אי הוי עדיין שמורה

שעיירי תשובה סימן תנה ס"ק ט'

[ט] הדחק. עבה"ט וברכי יוסף כתב... ועיי"ש בשם מהר"י מולכו בתשוב' כת"י שמות ללוש במים שעכו"ם אומר מסל"ת שלנו בביתו דהוא מידי דרבנן והמחמיר תע"ב עיי"ש ונראה דודאי אין לצאת במצות אלו י"ח לילה ראשונה דהא בעי שימור לשם מצוה והרי אין כאן שימור...

שו"ת מהר"ם שיק אורח חיים סימן רל"ד

מכתבו קבלתי וכו'. ומה ששאל אם רשאי לצאת ידי מצת מצוה במצות הנעשות מקימתא דפיסחא המובא מעיר פעסט הואיל וקיימא לן בסימן תנ"ג

סעיף ד' דטוב לשומן משעת טחינה. ואף על גב דהטורי זהב [אור"ח] בסימן ת"ס [ס"ק א'] כתב דהטעם הוא רק משום חשש חימוץ, מכל מקום הא חלקו עליו, עד כאן תוכן שאלתו...

אך אמנם בנידון קמח הנ"ל המובא ממקום אחר בלי ישראל יש בו ספק אחר, דהא פשיטא דבעינן לכתחילה חותם בתוך חותם כדקיימא לן ביורה דעה סימן קי"ח [סעיף א'] בכל איסור דאורייתא, וכן קיימא לן ביורה דעה סימן ק"ל [סעיף א'].... מבעיא לי דאפילו חותם בתוך חותם נמי לא יועיל, דבירה דעה סימן קל"א [סעיף א'] פסק גבי המטהר יינו של גוי, דלא מהני חותם בתוך חותם ובעינן שומר או יוצא ונכנס. אם כן חזינן דהיכא דבעינן שומר לא סגי בחותם בתוך חותם, וכאן דכתיב 'ושמרתם את המצות' [שמות י"ב י"ז] לא יועיל חותם בתוך חותם, ואפילו לרמ"א בסימן קל"א [שם] לא סמך על חותם בתוך חותם גבי מטהר יינו, אלא לענין להתיר הנאה אבל לא לשתיה. ואם כן לא יהא מועיל כאן חותם בתוך חותם, ויהא צריך דווקא שיהא ישראל משמרו משעת טחינה. ותו כיון דמשעת טחינה בעינן שמירה אם כן ניחוש שמא באו עליו מים בדרך...

דאכתי לשון הרא"ש [שם] 'משעת טחינה' משמע דמשעת טחינה ואילך בעי שמירה, משום לא פלוג. וכל שכן לפי מה שכתב באשל אברהם הנדפס אצל באר היטב דאפילו ברחיים שאינו של מים בעינן שמירה, משמע דאמרין לא פלוג. ואם כן מבואר דאינו נכון להביא קמח ממקום אחר בלי שמירת ישראל אפילו בחותם בתוך חותם. אמנם לפי זה גם מנהגו הנ"ל לחתום בחותם בתוך חותם לא אתי שפיר, דהרי לא חשיב כשמירה. וצריך לומר דכיון דהוא רק משום לא פלוג סמכינן על דעת ספר התרומות ביורה דעה סימן קל"א דחותם בתוך חותם הוי כשומר.

אמנם זה שייך בזמן שיש עליו חיוב ומצות שמירה והיינו כל זמן שהחיטים והעיסה יכולים לבא לידי חימוץ בזה הוא דחיבה תורה לשמור ושמירה ודאית שלא יתחמץ אמנם אחרי האפיה פשוט הדבר שכבר נגמר חיוב זה אחרי שלא שייך ענין חימוץ בזה...שצריך להקפיד שהכזית מצה שהוא רוצה לצאת בו יהיה ממצה כזו שנתקיים בה מצות שמירה לשם מצה מלפני האפיה אבל בשעת מעשה האכילה אין מקום לדון אם צריך שמירה ודאית או לא מאחר שבכלל אין בזה דין שמירה...

קול התורה ס"ה הרב אפרים נתן רוטשילד

בספר נתיבות רבותינו מבית בריסק פרשת בא דמובא בשם הגרי"ז דהקפיד לקיים מצות ושמתם את המצות גם אחר האפיה והוא פלא דאחר אפיה לא שייך עוד חימוץ ואם נאמין לשמועה יש לפרש ע"פ הנ"ל דגם ע"י טעם חמץ חסר בשם מצה. ושייך לשמור המצות מזה

שו"ת מהר"ש ענגיל חלק ה סימן צא

להרב הה"ג וכו' כש"ת מו"ה אליעזר צוקער נ"י מוצד"ק שינאווא יצ"ו. בדבר שאלתו שהביאו קמחא דפסחא והי' מונח הקמח בסקלאד של הגעמיינדע (מחסן קהילתי?) והמפתח הי' ביד הפאליציאא ונסתפק כת"ה אם הקמח רשאי באכילה זה תורף השאלה:
א] באמת יש כמה צדדים להקל... ע"כ נלענ"ד דעל מצות פשוטים יש להתיר קמח הלז זולת על ב' לילות ראשונות לאותן היוצאין מצת מצוה בקמח הלז ואינם מחמירין ליקח מצה שמורה משעת קצירה על ב' לילות ראשונות רק סומכין על הסוברים דסגי בשמירה משעת טחינה בודאי דיש להחמיר שלא ליקח מקמח הלז הואיל דיש עכ"פ ספק אי"כ עכ"פ ל"ח משומר, וכסברת הרמב"ן ז"ל דבקדשים וטהרות דהיסח הדעת פוסל בו... אבל על שאר הימים בוודאי דיש להתיר הקמח...

שו"ת מהרש"ם חלק ב סימן ג

...
ומ"ש רו"מ דגם שינה מקרי היסה"ד = היסח הדעת = ולא דמי לתפילין דאיסור שינה רק שמא יפיח משום דהתם כל האיסור רק מחשש קלות ראש אבל היכי דבעי שימור גם בשינה מקרי היסח הדעת יפה כתב, וראי' לדבריו מהתוס' זבחים (דף כ' סוע"א) ד"ה מיתבי וכו' ושם רע"ב בהג"ה וז"ל וי"ל דס"ד דמאן דלא פסיל בלינה לא פסיל בהיסה"ד ומאן דפסיל בהאי פסול בהאי והני כהני הו"ל היסה"ד שהי' ישנים בבית המוקד עכ"ל ומבואר דשינה הוי היסה"ד אך דמ"מ הכא דכל מצות השימור לשמרו שלא יחמיץ כדאי במכילתא ורש"י פ' בא בפסוק ושמתם את המצות שפיר י"ל דסגי באופן שיהא בטוח מחימוץ דאטו אם יטחון יהודי בריחים סגורה וישן בשעת טחינה יהי' הקמח אסור... לכן לענ"ד הגם שיש להחמיר על הקמח הנטחן ע"י הא"י לבד בכ"ז כל הקמח שעמד שם בהריחים בשקים צרורים וקשורים ושקולים במשקל אין להחמיר בו והוא כשר לאפות מצות של שמורה...